

การเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ของเภสัชกรในประเทศไทย

จันทร์รัตน์ สิทธีวรนนท์¹, ณัฐธรรักษ์ เดชะศิริพงษ์²

¹ภาควิชาเภสัชกรรมปฏิบัติ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

²กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อสำรวจ และวิเคราะห์การเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ของเภสัชกรในประเทศไทย **วิธีการ:** การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ **ผลการวิจัย:** ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมที่เป็นตัวอย่างจำนวน 487 คน มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องฯ ใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 60.0) การเข้าร่วมประชุมวิชาการ (ร้อยละ 58.3) และการเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการ (ร้อยละ 5.5) รูปแบบของการศึกษาต่อเนื่องฯ ที่เข้าถึงได้ง่ายที่สุด คือ การศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการ ส่วนกิจกรรมที่พบว่ามีข้อจำกัดในการเข้าถึงมากที่สุด คือ การเข้าร่วมประชุมวิชาการ และการจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการ เหตุผลของการมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องฯ ในระดับมาก คือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม และเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องฯ **สรุป:** สมาเภสัชกรรมและผู้เกี่ยวข้องควรปรับปรุงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์เพื่อลดข้อจำกัดและเพิ่มสะดวกในการเข้าถึงของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม

คำสำคัญ: เภสัชกร การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ วิชาชีพเภสัชกรรม สมาเภสัชกรรม

รับต้นฉบับ: 8 ก.ค. 2559, รับลงตีพิมพ์: 26 ก.ย. 2559

ผู้ประสานงานบทความ: ณัฐธรรักษ์ เดชะศิริพงษ์ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี อ. เมือง จ.สุพรรณบุรี 72000 Email: natharin.d@gmail.com

บทนำ

การพัฒนาอย่างรวดเร็วขององค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนถึงความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพที่มีต่อการดูแลสุขภาพของประชาชน ทำให้มีความจำเป็นที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องรักษามาตรฐานและพัฒนาความสามารถและศักยภาพของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสมาคมวิชาชีพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จึงเริ่มต้นพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning systems) โดยมีจุดประสงค์ในการรักษาความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพและสร้างความมั่นใจให้เกิดการดูแล

ผู้ป่วยที่มีคุณภาพ สำหรับวิชาชีพเภสัชกรรม สหพันธ์เภสัชกรร ม น า น า ซา ตี (International Pharmaceutical Federation: FIP) ได้กำหนดแนวคิดในการพัฒนาความสามารถทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องไว้ในปี 2002 ว่า “การพัฒนาความสามารถทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นความรับผิดชอบของเภสัชกรในการธำรงรักษา พัฒนา และเพิ่มพูนองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมตลอดช่วงอายุของการประกอบวิชาชีพ” (1)

สำหรับประเทศไทย ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ วิชาชีพเภสัชกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้คือ 391 คน ผู้วิจัยเพิ่มขนาดตัวอย่างขึ้นเพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างครบตามจำนวนที่ต้องการหากมีผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยอ้างอิงอัตราการตอบกลับจากการศึกษาที่มีลักษณะการศึกษาคล้ายคลึงกัน (4) ที่ร้อยละ 40.15 การศึกษานี้จึงเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 974 คน

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ขั้นตอน (two-stage sampling) ขั้นตอนที่ 1 เป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยใช้สัดส่วน (proportion stratified sampling) โดยแบ่งชั้นประชากรตามสายงาน และคิดเทียบจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนประชากร (ดังแสดงในตารางที่ 1) ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Packages for Social Sciences) สุ่มตัวอย่างในแต่ละสายงานของวิชาชีพเภสัชกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ ระดับการศึกษา ด้านเภสัชศาสตร์สูงสุด ระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และสายงานด้านวิชาชีพเภสัชกรรม คำถามแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับประสบการณ์ในการศึกษาต่อเนื่องๆ ในแต่ละรูปแบบ โดยมีตัวเลือกคือ เคยหรือไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ในแต่ละรูปแบบ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ในแต่ละรูปแบบ จำนวน 7 รูปแบบ คือ 1) การศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการ 2) การเข้าร่วมประชุมวิชาการ 3) การเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการ 4) การเป็นผู้เขียนบทความการศึกษาต่อเนื่องๆ 5) การประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมและได้รับรางวัลดีเด่น หรือได้รับการรับรองมาตรฐานหรือคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ 6) การจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการ และ 7) การจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่จากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย การศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาโท ปริญญาเอก หลังปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต คำถามในส่วนนี้เป็นแบบ

ประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ข้อจำกัดต่าง ๆ ในคำถามประกอบด้วย 1. ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ 2. ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าอาหาร 3. ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม 4. ภาระหน้าที่ทางครอบครัว เช่น การดูแลสมาชิกในครอบครัว 5. เวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ เช่นระยะเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมอบรมหรือประชุมวิชาการ 6. ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ เช่น การเดินทาง การลงทะเบียนสถานที่จัดอบรมหรือประชุมวิชาการ 7. ความสอดคล้องหรือเหมาะสมของรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ กับความต้องการของผู้ประกอบวิชาชีพ 8. ความคุ้มค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ หมายถึง ค่าใช้จ่ายทั้งหมดรวมถึงเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ กับจำนวนหน่วยกิตที่ได้รับ 9. ทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และ 10. การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเภสัชกรที่ตัวอย่างในการวิจัย โดยขอความร่วมมือจากเภสัชกรในกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุขในแต่ละจังหวัดให้แจกแบบสอบถามแก่ตัวอย่างที่ปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดนั้น ๆ ตัวอย่างส่งแบบสอบถามกลับคืนแก่ผู้วิจัยโดยใช้ซองที่ติดสแตมป์ซึ่งผู้วิจัยเตรียมให้ ส่วนตัวอย่างในกรุงเทพฯ ผู้วิจัยเป็นผู้แจกแบบสอบถามไปยังตัวอย่างที่ถูกเลือกเอง ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ มกราคม-เมษายน 2559

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Packages for Social Sciences) โดยใช้สถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ประสบการณ์ในการศึกษาต่อเนื่องๆ และระดับของข้อจำกัดการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษา

ต่อเนื่องๆ ในแต่ละรูปแบบ เกณฑ์ในการแปลข้อมูลมีดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00, 3.41–4.20, 2.61–3.40, 1.81–2.60 และ 1.00–1.80 หมายถึง เป็นข้อจำกัดๆ ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ

ผลการวิจัย

อัตราการตอบแบบสอบถาม

ตัวอย่าง 974 รายตอบแบบสอบถามกลับ 614 ราย คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 63.04 ของจำนวนตัวอย่างที่ส่งแบบสอบถามให้ อย่างไรก็ตาม มีแบบสอบถามที่ได้รับการตอบอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และสามารถใช้ในการวิเคราะห์ได้ 487 ฉบับ ซึ่งมากกว่าจำนวนที่ต้องการทั้งจำนวนตัวอย่างรวมและจำนวนที่อย่างที่จำแนกตามสายงาน จึงถือได้ว่าข้อมูลจำนวน 487 ฉบับดังกล่าวมีความเพียงพอสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เกษตรกรด้านการผลิตมีอัตราการตอบกลับสูงสุด (ร้อยละ 90.00) รองลงมาคือเกษตรกรด้านคัมครองผู้บริโภคร (ร้อยละ 63.89) เกษตรกรโรงพยาบาล (ร้อยละ 54.69) เกษตรกรด้านการศึกษา (ร้อยละ 51.51) เกษตรกรด้านการตลาด (ร้อยละ 45.68) และที่ตอบกลับน้อยที่สุดคือเกษตรกรชุมชน (ร้อยละ 41.67) (ตารางที่ 1)

ลักษณะทั่วไปของตัวอย่าง

ตัวอย่างจำนวน 478 คน ทำงานในสายงานโรงพยาบาล จำนวน 210 คน (ร้อยละ 45.0) สายการศึกษา

จำนวน 34 คน (ร้อยละ 7.0) สายการคัมครองผู้บริโภคร จำนวน 23 คน (ร้อยละ 4.7) สายเกษตรกรรมชุมชน จำนวน 165 คน (ร้อยละ 33.9) สายการผลิต จำนวน 9 คน (ร้อยละ 1.8) และสายการตลาด จำนวน 37 คน (ร้อยละ 7.6) คุณลักษณะส่วนบุคคลในภาพรวมและจำแนกตามสายงาน แสดงอยู่ในตารางที่ 2

ตัวอย่างโดยรวมเป็นเพศหญิงร้อยละ 73.1 เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ตัวอย่างในแต่ละสายงานเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ยกเว้นสายงานคัมครองผู้บริโภคร ตัวอย่างร้อยละ 51.1 มีอายุน้อยกว่า 30 ปี รองลงมาคือ มีอายุ 31 – 40 ปี (ร้อยละ 30.6) และ มากกว่า 41 ปี (ร้อยละ 18.3) ตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 33.59 ปี เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ตัวอย่างทุกสายงานมีอายุน้อยกว่า 30 ปีมากที่สุด ยกเว้นสายงานคัมครองผู้บริโภคร มีอายุ 31-40 ปีมากที่สุด

ตัวอย่างร้อยละ 70.8 มีสถานภาพโสด/หม้าย และมีสถานภาพสมรสร้อยละ 29.2 เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ในทุกสายงาน ตัวอย่างมีสถานภาพโสด/หม้าย มากกว่าสถานภาพสมรส ตัวอย่างร้อยละ 36.3 มีรายได้ต่อเดือนรวมทั้งหมด 25,000–34,999 บาท รองลงมาคือ มีรายได้ 35,000–44,999 บาท (ร้อยละ 24.0) มีรายได้ 45,000–54,999 บาท (ร้อยละ 13.1) ซึ่งใกล้เคียงกับผู้ที่มีรายได้ 18,000–24,999 บาท (ร้อยละ 12.1) และมีรายได้ >65,000 บาท ร้อยละ 7.6 ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนผู้ที่มีรายได้ 55,000–64,999 บาท ร้อยละ 6.8 เมื่อแยกตาม

ตารางที่ 1. ประชากร ขนาดตัวอย่าง จำนวนตัวอย่างที่ส่งแบบสอบถามให้ และอัตราการตอบแบบสอบถามกลับของกลุ่มตัวอย่าง

สายงานวิชาชีพ	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง (คน)			
		ที่คำนวณได้	ที่ส่งแบบสอบถาม	ที่ตอบกลับ (ร้อยละ)	ที่ตอบสมบูรณ์ (ร้อยละ)
เกษตรกรโรงพยาบาล	6,446	154	384	258 (67.19)	219 (57.03)
เกษตรกรการศึกษา	1,115	27	66	52 (78.79)	34 (51.51)
เกษตรกรคัมครองผู้บริโภคร	606	14	36	29 (80.56)	23 (63.89)
เกษตรกรชุมชน	6,659	159	396	209 (52.78)	165 (41.67)
เกษตรกรการผลิต	175	4	10	9 (90.00)	9 (90.00)
เกษตรกรการตลาด	1,358	32	81	57 (70.37)	37 (45.68)
รวม	16,359	391	974	614 (63.04)	487 (50.00)

ตารางที่ 2. คุณลักษณะส่วนบุคคลของเภสัชกรในแต่ละสายงาน

ลักษณะ		จำนวน (ร้อยละ)						รวม n=487
		โรงพยาบาล	การศึกษา	คุ้มครองผู้บริโภค	ชุมชน	การผลิต	การตลาด	
		n = 219	n = 34	n = 23	n = 165	n = 9	n = 37	
เพศ	ชาย	52 (23.7)	16 (47.1)	16 (69.6)	33 (20.0)	2 (22.2)	12 (32.4)	131 (26.9)
	หญิง	167 (76.3)	18 (52.9)	7 (30.4)	132 (80.0)	7 (77.8)	25 (67.6)	356 (73.1)
อายุ (ปี)	≤ 30	115 (52.5)	17 (50.0)	7 (30.4)	80 (48.5)	6 (66.7)	24 (64.9)	249 (51.1)
	31-40	72 (32.69)	13 (38.2)	11 (47.8)	44 (26.7)	3 (33.3)	6 (16.2)	149 (30.6)
	≥ 41	32 (14.6)	4 (11.8)	5 (21.7)	41 (24.8)	0 (0.0)	7 (18.9)	89 (18.3)
สถานภาพ	โสด/หม้าย	155 (70.8)	26 (76.5)	14 (60.9)	114 (69.1)	6 (66.7)	30 (64.9)	345 (70.8)
	สมรส	64 (29.2)	8 (23.5)	9 (39.1)	51 (30.9)	3 (33.3)	7 (35.1)	142 (29.2)
รายได้ทั้งหมดต่อเดือน (บาท)								
	18,000-24,999	24 (11.0)	2 (5.9)	7 (30.4)	19 (11.5)	1 (11.1)	6 (16.2)	59 (12.1)
	25,000-34,999	121 (55.3)	17 (50.0)	7 (30.4)	30 (18.2)	2 (22.2)	0 (0.0)	177 (36.3)
	35,000-44,999	41 (18.7)	4 (11.8)	4 (17.4)	47 (28.5)	3 (33.3)	18 (48.6)	117 (24.0)
	45,000-54,999	20 (9.1)	5 (14.7)	1 (4.3)	31 (18.8)	1 (11.1)	6 (18.2)	64 (13.1)
	55,000-64,999	4 (1.8)	2 (5.9)	2 (8.7)	25 (15.2)	0 (0.0)	0 (0.0)	33 (6.8)
	≥ 65,000	9 (4.1)	4 (11.8)	2 (8.7)	13 (7.9)	2 (22.2)	7 (18.9)	37 (7.6)
ระดับการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์สูงสุด								
	ปริญญาตรี	178 (81.3)	3 (8.8)	14 (60.9)	137 (83.0)	6 (66.7)	24 (64.9)	362 (74.3)
	ปริญญาโท	40 (18.3)	14 (41.2)	9 (39.1)	26 (15.8)	3 (33.3)	6 (16.2)	98 (20.1)
	ปริญญาเอกหรือสูงกว่า	1 (0.5)	17 (50.0)	0 (0.0)	2 (1.2)	0 (0.0)	7 (18.9)	27 (5.5)

ตารางที่ 2. คุณลักษณะส่วนบุคคลของเภสัชกรในแต่ละสายงาน (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน (ร้อยละ)						
	โรงพยาบาล	การศึกษา	คุ้มครองผู้บริโภค	ชุมชน	การผลิต	การตลาด	รวม
	n = 219	n = 34	n = 23	n = 165	n = 9	n = 37	n=487
ระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต (ปี)							
≤ 5	110 (50.2)	22 (64.7)	6 (26.1)	60 (36.4)	4 (44.4)	24 (64.9)	226 (46.4)
6-10	36 (16.4)	6 (17.6)	2 (8.7)	47 (28.5)	4 (44.4)	0 (0.0)	95 (19.5)
11-20	54 (24.7)	2 (5.9)	11 (47.8)	24 (14.5)	1 (11.1)	13 (35.1)	105 (21.6)
≥ 21	19 (8.7)	4 (11.8)	4 (17.4)	34 (20.6)	0 (0.0)	0 (0.0)	61 (12.5)
ประสบการณ์ทำงานในวิชาชีพเภสัชกรรม (ปี)							
≤ 5	114 (52.1)	23 (67.6)	9 (39.1)	75 (45.5)	6 (66.7)	24 (64.9)	251 (51.5)
6-10	34 (15.5)	7 (20.6)	2 (8.7)	39 (23.6)	3 (33.3)	0 (0.0)	85 (17.5)
11-20	53 (24.2)	0 (0.0)	8 (34.8)	27 (16.4)	0 (0.0)	13 (35.1)	101 (20.7)
≥ 21	18 (8.2)	4 (11.8)	4 (17.4)	24 (14.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	50 (10.3)

สายงานพบว่า มากกว่าร้อยละ 50 ของสายงานโรงพยาบาลและสายงานการศึกษา มีรายได้ 25,000 – 34,999 บาท มากที่สุด สายงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค มีรายได้ 18,000–24,999 บาท เท่ากับ 25,000–34,999 บาท (ร้อยละ 30.4) สายงานเภสัชกรชุมชน การผลิต และ การตลาด มีรายได้ 35,000–44,999 บาท มากที่สุด

ตัวอย่างร้อยละ 73.3 จบการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์สูงสุดในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท (ร้อยละ 20.1) และน้อยที่สุดคือ ระดับปริญญาเอกหรือสูงกว่า (ร้อยละ 5.5) เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ตัวอย่างในทุกสายงานจบการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์สูงสุดในระดับปริญญาตรีมากกว่าระดับอื่น ยกเว้นสายงานด้านการศึกษาที่จบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาเอกหรือสูงกว่ามากกว่า

ตัวอย่างร้อยละ 46.4 สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตมาแล้วน้อยกว่า 5 ปี รองลงมาคือ 11–20 ปี (ร้อยละ 21.6) ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนผู้ที่จบมาแล้ว 6–10 ปี (ร้อยละ 19.5) และน้อยที่สุดคือมากกว่า 21 ปี (ร้อยละ 12.5) เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ตัวอย่างในทุกสายงานสำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตมาแล้วน้อยกว่า 5 ปี มากที่สุด ยกเว้นสายงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค ที่โดยส่วนใหญ่แล้วสำเร็จการศึกษามาแล้ว 11-20 ปี

ตัวอย่างร้อยละ 51.5 มีประสบการณ์ทำงานในวิชาชีพเภสัชกรรมน้อยกว่า 5 ปี รองลงมาคือ มีประสบการณ์ทำงานในสายวิชาชีพเภสัชกรรม 11 – 20 ปี (ร้อยละ 20.7), 6–10 ปี (ร้อยละ 17.5) และน้อยที่สุดคือมีประสบการณ์มากกว่า 21 ปี (ร้อยละ 10.3) เมื่อแยกตามสายงานพบว่า ตัวอย่างทุกสายงานมีประสบการณ์ทำงานในสายวิชาชีพเภสัชกรรมน้อยกว่า 5 ปี มากที่สุด

ประสบการณ์ในการศึกษาต่อเนื่อง

ตารางที่ 3 แสดงประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง ในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาต่อเนื่อง โดยอ่านบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 60.0) ตามด้วยการเข้าร่วมประชุมวิชาการ (ร้อยละ 58.3) ส่วนการเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการมีเป็นส่ว น้อย (ร้อยละ 5.5) และไม่เคยเป็นผู้เขียนบทความ การศึกษา ต่อเนื่อง การประกอบวิชาชีพและได้รับรางวัลดีเด่นหรือ ได้รับการรับรองมาตรฐานหรือคุณภาพ การจัดทำผลงาน วิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงาน ทางวิชาการ และการจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่

เมื่อพิจารณาโดยจำแนกตามสายงานพบว่า 1) ผู้ ประกอบวิชาชีพในสายงานโรงพยาบาลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.6) มีการศึกษาต่อเนื่อง โดยการเข้าร่วมประชุมวิชาการ

รองลงมาคือการศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 53.0) 2) ผู้ประกอบวิชาชีพในด้านการศึกษามี การศึกษาต่อเนื่อง โดยการศึกษาดูด้วยตนเองจากบทความ ทางวิชาการ (ร้อยละ 82.4) การเข้าร่วมประชุมวิชาการ (ร้อย ละ 76.5) และการเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการ (ร้อยละ 44.1) 3) ผู้ประกอบวิชาชีพในงานคุ้มครองผู้บริโภคศึกษา ต่อเนื่อง โดยการศึกษาดูด้วยตนเองจากบทความทาง วิชาการเท่ากับการเข้าร่วมประชุมวิชาการ (ร้อยละ 78.3) และเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการมีเป็นส่ว น้อย (ร้อย ละ 8.7) 4) ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรชุมชนส่วนใหญ่ (ร้อย ละ 63.6) ศึกษาต่อเนื่อง โดยการศึกษาดูด้วยตนเองจาก บทความทางวิชาการ รองลงมาคือการศึกษาเข้าร่วมประชุม วิชาการ (ร้อยละ 27.9) และเป็นวิทยากรในการประชุม วิชาการเพียงร้อยละ 1.2 5) ผู้ประกอบวิชาชีพใน ด้านการ

ตารางที่ 3. ประสบการณ์ในการศึกษาต่อเนื่อง ของเภสัชกรจำแนกตามสายงาน¹

กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง ทางเภสัชศาสตร์	จำนวน (ร้อยละ) ของเภสัชกรที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง						
	โรงพยาบาล n=219	การศึกษา n=34	คุ้มครองฯ n=23	ชุมชน n=165	การผลิต n=9	การตลาด n=37	รวม n= 487
การศึกษาดูด้วยตนเองจาก บทความทางวิชาการ	116 (53.0)	28 (82.4)	18 (78.3)	105 (63.3)	6 (66.7)	19 (51.4)	292 (60.0)
การเข้าประชุมวิชาการ	159 (72.6)	26 (76.5)	18 (78.3)	46 (27.9)	7 (77.8)	31 (83.8)	284 (58.3)
การเป็นวิทยากร	0 (0.0)	15 (44.1)	2 (8.7)	2 (1.2)	1 (11.1)	7 (18.9)	27 (5.5)
การเป็นผู้เขียนบทความ การศึกษาต่อเนื่อง	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)
การประกอบวิชาชีพและ ได้รับรางวัลดีเด่น หรือ ได้รับการรับรอง	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)
การจัดทำผลงานวิชาการ หรืองานวิจัยหรือได้รับ รางวัล ²	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)
การจัดทำผลงานวิชาการ ตีพิมพ์เผยแพร่ ³	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)

1: ตัวอย่างสามารถตอบได้มากกว่า 1 กิจกรรม

2: การจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการเป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบวิชาชีพ มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย จนมีผลงานลงตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการและวิชาชีพ

3: การจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบวิชาชีพมีการศึกษาค้นคว้า วิจัย การศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาโท ปริญญาเอก หลังปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต

ผลิตส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.8) ศึกษาต่อเนื่องๆ โดยการศึกษาด้วยตนเองจากการเข้าร่วมประชุมวิชาการ และการอ่านบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 66.7) การเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการมีเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 11.1) 6) ผู้ประกอบวิชาชีพในด้านการตลาดร้อยละ 83.8 ศึกษาต่อเนื่องๆ โดยการเข้าร่วมประชุมวิชาการ รองลงมาคือการศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 51.4) และเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการมีเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 18.9) (ตารางที่ 3)

ข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ

ตารางที่ 4 แสดงข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ แต่ละรูปแบบของตัวอย่าง โดยรวมแล้วตัวอย่างเห็นว่า กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ทั้งหมดมีข้อจำกัดในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 3.32-3.49 จากคะแนนเต็ม 5) ยกเว้นการอ่านบทความวิชาการซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงน้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 2.60±0.18) โดยพบว่าข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาต่อเนื่องๆ ที่สำคัญที่สุดและอยู่ในระดับมาก คือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.65) และเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.44) ส่วนข้อจำกัดในระดับปานกลางได้แก่ ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.38) ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.36) ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.36) ความสอดคล้องหรือเหมาะสมของรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ กับความต้องการของตัวอย่าง (ค่าเฉลี่ย 3.35) ความคุ้มค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.26) ภาระหน้าที่ทางครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.13) การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 3.09) และทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ (ค่าเฉลี่ย 2.92)

เมื่อพิจารณากิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ พบข้อจำกัดที่สำคัญ 3 อันดับแรกของแต่ละกิจกรรมฯ ดังนี้

1. การจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการเป็นกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ใน

การปฏิบัติงานทางวิชาชีพ ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมนี้

2. การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ ค่าธรรมเนียมในการเข้าประชุมวิชาการ และค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าประชุม

3. การเป็นผู้เขียนบทความการศึกษาต่อเนื่องๆ มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ เวลาที่ใช้ในการเขียนบทความฯ และความสอดคล้องของการเขียนบทความฯ กับความต้องการของผู้ประกอบวิชาชีพเอง

4. การเป็นวิทยากรในการประชุมทางวิชาการ มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ ความสะดวกในการเป็นวิทยากร และเวลาที่ใช้ในการเป็นวิทยากร

5. การจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่จากการศึกษาค้นคว้า วิจัย การศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาโท ปริญญาเอก หลังปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิตนั้น มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ เวลาที่ต้องใช้ในกิจกรรมข้างต้น และค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาต่อเนื่องๆ

6. การประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมและได้รับรางวัลดีเด่นหรือได้รับการรับรองมาตรฐานหรือคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ เวลาที่ใช้ในกิจกรรมดังกล่าว และความสอดคล้องหรือเหมาะสมของกิจกรรมฯ กับความต้องการของตน

7. การศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการเป็นกิจกรรมฯ มีอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการเข้าถึงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างรายงานว่า ข้อจำกัดที่สำคัญในการศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการ คือ ความสะดวกในการศึกษาด้วยตนเองฯ ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ และค่าธรรมเนียมในการศึกษาด้วยตนเอง

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ตัวอย่างมีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ โดยการอ่านบทความทางวิชาการ (ร้อยละ 60.0) และการเข้าร่วมประชุมวิชาการ

(ร้อยละ 58.3) ส่วนการเป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการมีเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 5.5) ตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ในระดับมากคือการจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลใน

การประกวดผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ ระดับปานกลางคือ การเป็นผู้เขียนบทความการศึกษาต่อเนื่องๆ การเป็นวิทยากรในการประชุมทางวิชาการ การจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่ และการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมและได้รับรางวัลดีเด่นๆ และ

ตารางที่ 4. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์¹ (n=487)

ข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ	ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) ของข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ							
	การอ่านบทความวิชาการ	การเข้าประชุมวิชาการ	การเป็นวิทยากร	การเขียนบทความวิชาการ	ประกอบวิชาชีพดีเด่น	ผลงานวิชาการ/รางวัล ²	ตีพิมพ์/เผยแพร่ผลงาน ³	รวม
ภาระหน้าที่ในงานทางวิชาชีพ	2.95 (1.36)	4.02 (1.14)	3.78 (1.07)	3.76 (1.03)	3.57 (1.01)	3.77 (1.01)	3.72 (1.03)	3.65 (0.65)
เวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	2.32 (1.11)	3.50 (0.97)	3.67 (1.12)	3.67 (1.06)	3.53 (1.01)	3.38 (1.02)	3.65 (1.04)	3.44 (0.63)
ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	3.18 (1.35)	3.46 (0.99)	3.70 (1.12)	3.42 (1.05)	3.36 (1.02)	3.48 (1.07)	3.37 (1.05)	3.38 (0.61)
ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	2.94 (1.26)	3.68 (0.90)	3.49 (1.14)	3.30 (1.09)	3.32 (1.04)	3.43 (1.04)	3.48 (1.02)	3.36 (0.65)
ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	2.19 (1.17)	3.63 (0.92)	3.48 (1.08)	3.27 (1.01)	3.27 (1.05)	3.49 (0.96)	3.51 (0.97)	3.36 (0.59)
ความสอดคล้องหรือเหมาะสมของกิจกรรมฯ กับความต้องการ	2.63 (1.17)	3.45 (0.94)	3.64 (1.03)	3.50 (1.08)	3.41 (0.99)	3.45 (0.99)	3.36 (0.98)	3.35 (0.58)
ความคุ้มค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	2.70 (1.28)	3.31 (1.06)	3.48 (1.12)	3.31 (1.07)	3.34 (1.03)	3.40 (1.06)	3.28 (0.98)	3.26 (0.60)
ภาระหน้าที่ทางครอบครัว	2.32 (1.32)	3.27 (1.12)	3.37 (1.22)	3.28 (1.20)	3.10 (1.15)	3.33 (1.18)	3.28 (1.24)	3.13 (0.81)
ทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ	2.27 (1.20)	3.11 (1.08)	3.08 (1.14)	3.12 (1.09)	2.59 (1.01)	3.04 (1.01)	2.92 (1.14)	2.92 (0.64)
การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างในการเข้าร่วม	2.15 (1.27)	3.60 (1.12)	3.36 (1.19)	3.17 (1.09)	3.08 (1.10)	3.21 (1.09)	3.09 (1.18)	3.09 (0.66)
โดยรวม	2.60 (0.18)	3.42 (0.31)	3.35 (0.50)	3.40 (0.25)	3.32 (0.21)	3.49 (0.19)	3.35 (0.24)	
ระดับข้อจำกัดฯ	น้อย	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	

1: คะแนนของข้อจำกัดอยู่ในช่วง 1-5 จากมากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) และน้อยที่สุด (1)
 2: การจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการเป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบวิชาชีพ มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย จนมีผลงานลงตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการและวิชาชีพ
 3: การจัดทำผลงานวิชาการตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบวิชาชีพมีการศึกษาค้นคว้า วิจัย การศึกษาต่อเนื่องระดับปริญญาโท ปริญญาเอก หลังปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต

ระดับน้อยคือ การศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการ ซึ่งมีข้อจำกัดของการเข้าถึงการศึกษาต่อเนื่อง โดยรวม 2 ระดับ คือ ระดับมากได้แก่ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในแต่ละสายงาน และเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ และระดับปานกลางได้แก่ ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ความสอดคล้องหรือเหมาะสมของรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ กับความต้องการของผู้ประกอบวิชาชีพ ความคุ้มค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ภาระหน้าที่ทางครอบครัว การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ และทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ

ผลการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศออสเตรเลียที่พบว่า ข้อจำกัดของเภสัชกรในการเข้าร่วมในการศึกษาต่อเนื่อง คือ ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ความน่าสนใจของเนื้อหา และเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ (6) การศึกษาเรื่องการเรียนรู้ของเภสัชกรเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและข้อจำกัดในการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า ข้อจำกัดที่สำคัญ คือ ปริมาณงาน ภาระครอบครัว เช่น การดูแลลูก/ผู้สูงอายุ สถานที่ในจัดการศึกษา ระยะทางที่ต้องเดินทางไปเข้าร่วม และเวลาที่ใช้ในการอบรม (7) การศึกษาเรื่อง การรับรู้ ความสนใจ และข้อจำกัดในการเข้าร่วมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ของเภสัชกรหญิงที่ทำงานในโรงพยาบาลของประเทศกาตาร์ พบว่า ข้อจำกัดที่สำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ คือ ภาระหน้าที่ในการทำงาน ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาต่อเนื่องแต่ละรูปแบบนั้นนานเกินไป หัวข้อไม่น่าสนใจ ความยุ่งยากในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาเช่น การลงทะเบียน (8) การศึกษาในอดีตยังพบข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องของเภสัชกรหญิง คือ ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ค่าใช้จ่าย และการขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา (9)

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้มีข้อจำกัดบางประการ อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์คือร้อยละ 49 ซึ่งถือว่าไม่สูงมากนัก ผลการวิจัยถึงอาจมีอคติจากการที่มีผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม (nonresponse bias)

นอกจากนี้อัตราการตอบกลับจากผู้ประกอบวิชาชีพในสายงานต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ทำให้บางสายงานมีสัดส่วนของจำนวนตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่าที่คำนวณได้ นอกจากนี้ ขนาดตัวอย่างในการวิจัยถูกกำหนดเป็นสัดส่วนกับขนาดของประชากร (proportional sampling) ทำให้ตัวอย่างในบางสายงานมีจำนวนน้อยมาก เนื่องจากประชากรมีขนาดเล็ก เช่น เภสัชกรการตลาดมีตัวอย่างในการวิจัยเพียง 9 ราย ทำให้ไม่อาจมั่นใจได้ว่าตัวอย่างในสายงานที่มีขนาดตัวอย่างน้อย เช่น งานคุ้มครองผู้บริโภค การตลาด หรือการศึกษา จะมีเป็นตัวแทนประชากรในสายงานนั้น ๆ ได้หรือไม่ การศึกษาในอนาคตควรคัดเลือกตัวอย่างแบบที่ไม่อิงจำนวนประชากรอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างในกลุ่มเหล่านี้มากขึ้นจนสามารถเป็นตัวแทนของประชากรนั้น ๆ ได้

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมมีกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ โดยร้อยละ 60.0 ศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการ ร้อยละ 58.3 เข้าร่วมประชุมวิชาการ และเพียงร้อยละ 5.5 เป็นวิทยากรในการประชุมวิชาการ ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมไม่มีประสบการณ์การศึกษาต่อเนื่องๆ ในรูปแบบอื่น ๆ ที่สภาเภสัชกรรมกำหนด ผู้ประกอบวิชาชีพด้านการศึกษาและเภสัชกรชุมชนมีกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ โดยการศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติงานในสายงานโรงพยาบาล การผลิต และการตลาดมีกิจกรรมดังกล่าวโดยเข้าร่วมประชุมวิชาการเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ที่อยู่ในสายงานคุ้มครองผู้บริโภคเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ โดยการศึกษาด้วยตนเองจากบทความทางวิชาการเท่ากับการเข้าประชุมวิชาการ

ในภาพรวมพบว่า ความเห็นต่อกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมมีข้อจำกัดในการเข้าถึงในระดับน้อยคือการศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านบทความทางวิชาการ กิจกรรมที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงได้มากที่สุดคือ การเข้าร่วมประชุมวิชาการ และการจัดทำผลงานวิชาการหรืองานวิจัยหรือได้รับรางวัลในการประกวดผลงานทางวิชาการ ข้อจำกัดที่มีผลต่อการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ 2 ระดับคือ ระดับมากได้แก่ภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัช

กรรมในแต่ละสายงาน และเวลาที่ใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาต่อเนื่องๆ และระดับปานกลางได้แก่ ความ สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ค่าธรรมเนียมในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ ความสอดคล้องหรือเหมาะสมของรูปแบบของกิจกรรม การศึกษาต่อเนื่องๆ กับความต้องการของผู้ประกอบ วิชาชีพ ความคุ้มค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ต่อเนื่องๆ ภาระหน้าที่ทางครอบครัว การสนับสนุนของ ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างในการเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาต่อเนื่องๆ และทรัพยากรที่ต้องใช้ในการเข้าร่วม กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อลดข้อจำกัดในการ เข้าถึงการศึกษานานาชาติที่สำคัญ คือภาระหน้าที่ใน การปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมในแต่ละสาย งาน และเวลาที่ใช้ในการ เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ต่อเนื่องๆ ดังนี้ 1. ควรพัฒนารูปแบบของกิจกรรม การศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์ที่มีทันสมัย เช่น การ สร้างระบบ E-learning การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ สำหรับการศึกษานานาชาติ (CPE application) เพื่อแก้ไข ข้อจำกัดของการเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากความ รับผิดชอบในงานทางวิชาชีพหรือในครอบครัว และเป็นการ สร้างช่องทางในการเข้าถึงกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องๆ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก ลดข้อจำกัดในเรื่องของ เวลา การเดินทาง และข้อจำกัดอื่น ๆ 2. ควรลดภาระ ค่าใช้จ่ายของเภสัชกรในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา ต่อเนื่องๆ เช่น ค่าลงทะเบียนในการเข้าร่วมประชุมทาง วิชาการ ค่าธรรมเนียมในการสมัครเป็นสมาชิกวารสารเพื่อ ศึกษานานาชาติทางวิชาการสำหรับการศึกษานานาชาติ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เภสัชกรทุกคนสามารถเข้าร่วม กิจกรรมการศึกษาต่อเนื่องทางเภสัชศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

1. International Pharmaceutical Federation. FIP statement of professional standards: continuing professional development [online]. 2002 [cited Feb 9, 2016]. Available from: [www.fip.org/www/uploads /database_file.php?id=221&table_id=](http://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=221&table_id=).
2. Pharmacy Profession Act B.E. 2558. Royal Gazette No. 132, Part 21A (Mar 26, 2015).
3. Regulation of the Pharmacy Council of Thailand on continuing pharmaceutical education. Royal Gazette No.132, Part 139D special (Jun 19, 2015).
4. Ngosurachet S, Phromiat P, Chairitthiphong W, Saranop phakhunna A, Yihama H, Chaiyakan K. 2012 pharmacist compensation survey in Thailand. Thai Journal of Pharmacy Practice. 2013; 5: 120-30.
5. Yamane T. Statistics: An introductory analysis. 3 rd ed. New York: Harper and Row; 1973.
6. Marriott JL, Duncan GJ, Namara, KPM. Barriers to pharmacist participation in continuing education in Australia. Pharmacy Education 2007; 7: 11-7.
7. Bruskiwitz, RH. Pharmacists' perceptions of facilitators and barriers to lifelong learning. Am J Pharm Educ. 2007; 71: 1-9.
8. AlSaad D, ElSalem S, Abdulrouf P, Ali AA, AlHail M. Perception interest and barriers toward continuing pharmacy development program at woman's hospital in Qatar. Int J Pharm. 2014; 4: 43-9.
9. Chuang SF. Deterrents to women's participation in continuing professional development. New Horizons in Adult Education and Human Resource Development. 2015; 27: 28-37.

Accessibility of Continuing Pharmacy Education Activities among Pharmacists in Thailand

Chanthonrat Sitthiworanan¹, Natharin Dechasiripong²

¹Department of Pharmacy Practice, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Naresuan University

²Department of Health Consumer Protection and Public Health Pharmacy, Suphanburi Public Health Office

Abstract

Objective: To explore and analyze pharmacists' accessibility of Continuing Pharmacy Education (CPE) activities in Thailand. **Methods:** The study was survey research in pharmacy practitioners. Questionnaires were used for collecting information on experience and limitation on access to CPE activities. **Results:** Among 487 pharmacy practitioners participating in the study reported having experienced in 3 forms of CPE activities including self-study from reading academic articles (60 %), conference attending (58.3%) and being speakers in conference (5.5%). The most accessible CPE activity was self-study by reading academic articles, while the least accessible CPE activities were conference attending and producing academic work or research or winning awards in academic contests. The most of access limitations in reasons for CPE activities were ones' job burden and time usage in CPE activities. **Conclusions:** Pharmacy council and relevant parties should improve CPE activities to decrease limitation and increase their accessibility of CPE activities.

Keywords: pharmacist, continuing education, continuing pharmacy education, pharmacy profession, pharmacy council